

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКА, МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ, ІННОВАЦІЙНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ

А.С. Балдич, В. М. Зігунов

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛОКАЛЬНИХ КЛАСТЕРІВ У СФЕРІ ТУРИЗМУ СУМЩИНИ

У статті розкрито сутність та розкрито специфіку локальних кластерів, визначено їх роль у розвитку туризму. Окреслено фактори ефективної діяльності локальних кластерів. На прикладі Сумської області проаналізовано діяльність локальних кластерів, визначено переваги та недоліки їх функціонування. Подано характеристику локальних кластерів Сумської області та оцінено перспективи їх подальшого розвитку.

Ключові слова: *локальний кластер, туристський потенціал, стратегічні засади, регіон, туристські ресурси*

The article reveals the essence and specifics of local clusters, defines their role in the development of tourism. Factors of effective activity of local clusters are outlined. Using the example of the Sumy region, the activity of local clusters was analyzed, the advantages and disadvantages of their functioning were determined. The characteristics of local clusters of the Sumy region are presented and the prospects for their further development are assessed.

Keywords: *local cluster, tourist potential, strategic principles, region, tourist resources.*

Постановка проблеми. Розвиток сучасного туризму характеризується посиленням різноманітних процесів, у яких особливу роль відіграє розширення ролі великих міст як центральних мегаполісів та їх залучення до міжнародних глобалізаційних проектів. Концентрація матеріальних, фінансових і людських ресурсів у таких ядрах призводить до інтенсифікації відносин центр-периферія і суттєво позбавляє периферію можливостей для сталого розвитку. Важливим інструментом підвищення ділової активності в столичному регіоні та підвищення туристичної привабливості в центрі області та за його межами є локальний кластер. Мережева організація туристичної діяльності на малих територіях доводить свою ефективність і сприяє поширенню інновацій на периферійних

територіях. З цієї причини увага місцевої влади має бути зосереджена на створенні умов, які можуть покращити бізнес-середовище та залучити інвестиції для розвитку туризму та стимулювати реалізацію кластерних ініціатив.

Тому оцінка діяльності локальних кластерів передбачає виявлення особливостей їх формування у великому місті крізь призму сприятливих і несприятливих факторів, спеціалізацію в економіці міста, визначення переваг і недоліків функціонування локальних кластерів, формування фокусних кластерів за технологічними Структура туризму в місті та області та аналіз її ефективності діяльності в місті та регіоні в цілому. Застосування досвіду впровадження локальних кластерів у великих містах України дозволить трансформувати їх економіку, підвищити конкурентоспроможність місцевого туризму та сприяти розвитку процесу метрополізації.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Останніми роками зріс інтерес до кластерного підходу серед зарубіжних та українських учених. Праці: А. Маршал, К. Кетельс, М. Портер, В. Вінден, Л. Антонюк, М. Войнаренко, В. Захарченко, М. Кизим, Н. Мікула, А. Мельник, С. Соколенко, Т. Ціхан та ін.

Незважаючи на численні дослідження на цю тему та високу висвітленість даної проблеми в науковій літературі, ряд питань, таких як оцінка ефективності кластерного механізму у великих містах для підвищення їх туристичної привабливості, є особливо затребуваними. і недостатньо розвинена.

Метою роботи є дослідження стратегічних засад формування локальних кластерів у сфері туризму в Сумській області.

Виклад основного матеріалу. Нами проведено SWOT-аналіз стану та перспектив розвитку туристичного потенціалу Сумської області з метою формування місцевого туристичного кластеру.

Результати SWOT-аналізу показали наступне. Є такі сильні сторони. Станом на 2021 рік кількість заповідних рекреаційних об'єктів у Сумській області становить 292 об'єкти загальною площею 178 595,7 га, що становить 7,5% від площі області. Мережа заповідних територій включає 20 об'єктів загальнодержавного значення площею 50,6 тис. га (27%) та 272 об'єкти місцевого значення площею 129 тис. га (73%) [2].

Унікальними заказниками є Деснянсько-Старогутський національний парк, Гетьманський національний парк, Михайлівсько-

Целінний заказник, Сеймський регіональний ландшафтний парк, Баний Яр, Андріяшівсько-Гудимівський, Бакірівський, Климентівський заповідники (всього 10), пам'ятки природи Яблуня Колонія, Шеліховське озеро, Могрицькі крейдянні кар'єри, Кияницький і Тростянецький парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

З гідрографічної точки зору Сумська область розташована на лівому березі Дніпра, територією Сумської області протікають 132 річки. До штучних водойм Сумської області належать водосховища та ставки. Озера, що лежать на низьких надзаплавних терасах, також є залишками стародавніх річок, а саме стародавніх річок [1].

Територія Сумської області представлена достатньою кількістю мінеральних вод, таких як: «Кролевецька», «Оазис», «Тростянецька», «Сумська весна»), що може сприяти розвитку оздоровчого туризму в регіоні [1].

Необмежені за екологічною безпекою природно-рекреаційні ресурси Сумської області, мальовнича краса каньйонно-балкового рельєфу, ландшафти лісостепової зони та річкової долини, помірно-континентальний клімат – усе це сприятливі фактори для розвитку регіонального туристичного кластеру.

У 2021 році в Сумській області функціонувало 53 засоби колективного розміщення, з них 34 готелі, 14 мотелів, 2 турбази, 2 туристичні бази та 1 санаторій.

Вищезазначені природні та антропогенні ресурси Сумської області можуть стати «точками зростання» місцевого туризму в сільських та міських ОТГ, особливо у розвитку подієвого, активного (водного, велосипедного, лижного, гірськолижного), пізнавального та сільського. туризм і туризм на користь споживачів (полювання, рибальство тощо) [2].

До недоліків можна віднести незадовільний стан багатьох природних, історичних, культурних та архітектурних пам'яток; низький рівень розвитку туристичної інфраструктури та шляхової доступності багатьох туристичних об'єктів, матеріально-технічної бази, недостатня кількість готельних закладів та розвинених туристичних маршрутів; низький рівень розвитку туристичних дестинацій та рекреаційних зон і маршрутів подієвого, сільського, екологічного та активного туризму (дельтапланерний, велосипедний, байдарковий, лижний), недостовірність інформаційного забез-

печення туристів, невідповідність якості туристично-рекреаційних послуг вимогам міжнародних стандартів, відсутність системної туристичної промоції та брендингу туристичних дестинацій ОТГ Сумщини загалом [3 с. 186–195].

Окрім сильних і слабких сторін туристичного потенціалу Сумської області, ми оцінили внутрішні та зовнішні можливості, межі та перспективи виникнення та розвитку місцевих туристичних кластерів.

Зовнішні можливості включають застосування технології стратегічного моделювання системи управління розвитком регіонального туризму, створення стратегії розвитку регіональних туристичних кластерів на основі визначених «точок росту» локальних туристичних кластерів на території ОТГ, залучення інвестицій. у розвитку місцевих туристичних кластерів, використання світового досвіду створення та розвитку локальних туристичних кластерів, вивчення та ефективного використання туристичного потенціалу ОТГ, проведення науково обґрунтованого економічного аналізу туристичних ресурсів ОТГ.

Зовнішніми обмеженнями є недосконале податкове законодавство, пов'язане з розвитком місцевого та регіонального туризму; обмеженість бюджетного фінансування місцевого та регіонального туризму; наявність адміністративних перешкод для становлення та розвитку регіонального та місцевого туризму (реєстрація, ліцензування, сертифікація, регулювання орендних відносин); Відсутність чітких механізмів реалізації державної політики підтримки туристичної галузі на рівні області та ОТГ.

Внутрішні можливості включають зменшення регуляторного тиску та податкову підтримку туристичного бізнесу регіону, зокрема ОТГ, створення спеціальних страхових відносин у туристичному бізнесі регіону (гарантійний супровід), розвиток програм пільгового кредитування для туристичного бізнесу регіону, покращення потоку система обслуговування туристів і туристів [4 с.592].

Внутрішніми обмеженнями є недооцінка органами державної влади та місцевого самоврядування значення туризму в розвитку регіону та ОТГ, низький рівень підготовки керівних кадрів у системі управління розвитком регіонального та місцевого туризму, комплексність інвестиційного клімату щодо розвитку бізнесу у сфері регіонального та місцевого туризму, неможливість прийняття

узгоджених рішень у сфері регіонального та місцевого туризму на рівні країни, району, створюваного району та ОТГ, відсутність у ОТГ можливостей в прийнятті зовнішньої фінансової допомоги (брак знань, досвіду тощо).

Проведений SWOT-аналіз підтверджує, що Сумська область має достатній туристичний потенціал для формування регіонального туристичного кластеру на основі створення та розвитку локальних кластерів на території ОТГ, але для їх створення та ефективного розвитку необхідна чітка стратегія розвитку. розвитку регіонального туризму на основі кластерного підходу.

Заходами щодо розвитку міських локальних туристичних кластерів у Сумській області є: розвиток та створення локальних туристичних кластерів у Сумській області на базі міських ОТГ (Сумська, Глухівська, Конотопська), які мають достатній туристичний потенціал та велику привабливість. туристичних об'єктів і повного комплексу туристичних послуг (проживання, харчування, культурно-побутове обслуговування, транспортне обслуговування, видовищно-екскурсійне обслуговування, довідково-інформаційне забезпечення); Розробка та запуск нових туристичних продуктів різного типу, призначених для різних сегментів туристичного ринку; Створення та реалізація системи промоцій та акцій, спрямованих на популяризацію туристичних об'єктів на території ОТГ та Сумської області загалом, створення та розвиток різноманітних туристичних ринків в регіоні [З с. 186–195].

Заходами щодо створення та розвитку локальних кластерів сільського та екологічного туризму в Сумській області є: Визначення пілотних територій ОТГ (Путивльська, Тростянецька, Охтирська, Кроловецька, Шостинська, Роменська) у Сумській області, національні парки (Деснянсько-Старогутський, Гетьманський.) та Ландшафтний парк (Сейм) для формування та розвитку локальних кластерів подієвого, екологічного, сільського та активного туризму; Запровадження Реєстру власників товарів сільського туризму; Розробка критеріїв оцінки садиби категорії сільського та екологічного туризму; Запровадження регіональних науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів, презентацій з питань розвитку туристичних кластерів у сільській місцевості та на заповідно-рекреаційних територіях.

Заходами щодо створення та розвитку локальних кластерів активного туризму є: здійснення зонування та проектування територій, перспективних для розвитку активного туризму в Сумській області (Сумська, Путивльська, Кириківська, Тростянецька, Ахтирська, Роменська, Шостинська, Кролоаївська ОТГ); Розробка та впровадження туристичних маршрутів для окремих видів туризму в регіоні; Маркування та сертифікація встановлених туристичних маршрутів водного, велосипедного, лижного туризму та в локальних осередках гірськолижного туризму; Створення відповідної інфраструктури на маршрутах водного, велосипедного, лижного туризму та в місцевих центрах гірськолижного туризму; Створення на базі вищого навчального закладу регіонального центру професійної підготовки фахівців із супроводу туризму на маршрутах активного туризму [5 с.184].

Отже, на формування локальних туристичних кластерів на територіях ОТГ області впливають відносини між одиницями туристичного кластеру, які передбачають коопераційні відносини між одиницями туристичного кластеру, що надають однотипні туристичні послуги (заклади розміщення, харчування, відпочинок, перевезення), коопераційні відносини між суб'єктами туристичної галузі, що надають неоднорідні туристичні послуги, що утворюють комплексний туристичний продукт, відносини між туристичними об'єктами території ОТГ та суб'єктами туристичної галузі, відносини між суб'єктами туристичної галузі з державою, органів влади та органів місцевого самоврядування та з науково-дослідними установами, відносини туристичних компаній з державними адміністративними структурами та адміністративними структурами органів місцевого самоврядування.

Висновки. Слід зазначити, що розвиток місцевого туризму на рівні органів законодавчої та виконавчої влади України потребує швидкого оновлення та прийняття пакету стратегічних документів щодо розвитку економіки держави, економіки області та субрегіону (району) та економіка ОТГ.

Для формування локального туристичного кластеру Сумської області необхідне вдосконалення інфраструктури та технологій надання туристичних послуг за такими складовими, як: В. Готельне господарство, сфера активного відпочинку та екскурсійних послуг, транспортна доступність до туристичних об'єктів, послуги закладів

розміщення та харчування, туристична інформаційна служба, регіональна система просування регіонального туристичного продукту на туристичних ринках України, управлінський персонал у сфері туризму. в регіональних державних органах та органах місцевого самоврядування.

Необхідно провести подальші дослідження з метою розробки ефективної правової бази для регіону щодо об'єднання туристичної галузі в Сумській області.

Список використаних джерел

1. Водні ресурси Сумської області. Регіональне управління водних ресурсів у Сумській області. URL: <http://www.sumyvodres.davr.gov.ua> (дата звернення: 22.12.2022).
2. Дегтярова І.О. Туристичні кластери як напрямок регулювання туристичної галузі. URL: http://www.bses.in.ua/journals/28_1_2018 (дата звернення: 22.12.2022).
3. Кальченко О.М. Кластеризація в індустрії туризму. Вісник Чернігівського технічного університету. 2019. № 39. С. 186–195.
4. Охріменко А.Х. Національна система туризму: Монографія. К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2019. 592 с
5. Туристичні кластери: монографія / заг. ред.. А. А. Мазаракі Київ: КНУ, 2018. 184 с.